

УДК 658.589:621

Воробйова Л.Д.*кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського***Квятковська Л.А.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського*

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

У статті розглянуто основні методичні підходи щодо оцінки інноваційного розвитку підприємств, проаналізовано показники індикатори інноваційного розвитку, доведено необхідність оцінювати інноваційний розвиток за трьома аспектами, які охоплюють оцінювання ресурсів, результатів та ефективність розвитку підприємств машинобудування.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інтегральний показник інноваційного розвитку підприємства.

Воробьева Л.Д., Квятковская Л.А. ОЦЕНКА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ: МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ

В статье рассмотрены основные методические подходы к оценке инновационного развития предприятий, проанализированы показатели индикаторы инновационного развития, доказана необходимость оценивать инновационное развитие по трем аспектам, которые охватывают оценивания ресурсов, результатов и эффективность развития предприятий машиностроения.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, инновационная деятельность, интегральный показатель инновационного развития предприятия.

Vorobyova L.D., Kwiatkowski L.A. THE ASSESSMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENGINEERING ENTERPRISES: METHODOLOGICAL APPROACHES

The article describes the main methodological approaches to the assessment of the innovative development of the enterprises, analyzed performance indicators of innovation development, proved the need to evaluate innovative development in three areas that cover the evaluation of resources, results and effectiveness of the development of mechanical engineering.

Keywords: innovation, innovative development, innovative activity, the integral index of innovative development of the enterprise.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації економіки і науково-технічного прогресу, забезпечення високого рівня інноваційної активності машинобудівних підприємств належить до числа головних пріоритетів. Роль інновацій на машинобудівних підприємствах зростає, а інноваційні процеси на підприємствах з часом стануть перманентними, які охоплюють усі структурні елементи виробничої системи і виробничі процеси. А високий рівень розвитку виробничо-технічної бази і якості продукції не уявляється можливим без підвищення інноваційного потенціалу промислових підприємств та ефективних методів оцінки інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінювання інноваційного розвитку підприємств України присвячені фундаментальні праці українських учених Амоші О.І., Андрієнко В.М., Брюховецької Н.Ю., Білопольського М.Г., Василенка О.В., Гейця В.М., Дідченко О.І., Заблоцького Б.Ф., Ільєнкової С.Д., Йохни М.А., Краснокутської Н.В., Нейенбурга В.С., Павленка І.А., Федулової Л.І. та інших.

Постановка завдання. Активне нарощування інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств в сучасних умовах господарювання необхідне для розвитку вітчизняного виробництва, підвищенню його конкурентоспроможності і економіки країни в цілому. Тому на сучасному етапі особливої актуальності набуває більш глибоке й комплексне дослідження питань оцінки інноваційного розвитку підприємств машинобудування.

Виклад основного матеріалу дослідження. При оцінюванні інноваційного розвитку підприємства існують взаємопов'язані наукові проблеми щодо застосування кількісних і якісних методів в оцінці економічних процесів і явищ та можливості і доцільності оперування узагальнюючими показниками інноваційного розвитку.

Багато учених притримується думки, що інноваційний розвиток – багатопланове економічне поняття, тому оцінка його за допомогою одного універсального показника не можлива. Отже, необхідна комплексна система показників, що характеризують загальну ефективність інноваційного розвитку підприємства і ефективність використання окремих елементів системи його забезпечення.

Альтернативою оцінюванню може бути використання економетричних та індексних методів, що дають змогу встановити наявність статистичних зв'язків між окремими факторами інноваційного розвитку підприємства. Так, С.В. Онишко пропонує скористатись методом канонічних кореляцій: знайти найбільше значення канонічного коефіцієнта кореляції між двома латентними відгуками у лінійних рівняннях інноваційного розвитку підприємства, де елементами прогнозування виступають певні однорідні сукупності факторів, а значення коефіцієнтів цих рівнянь відповідають найбільшому значенню канонічного коефіцієнта кореляції. Автор наголошує: «Методика розрахунку коефіцієнта канонічної кореляції спрямована на пошук його максимального значення, що дає додаткові підстави інтерпретувати резуль-

тат як розвиток». Використання індексного методу дає можливість аналізу змін явища (індивідуальний індекс) або групи явищ (груповий індекс) за певний проміжок часу і дозволяє виявити ступінь участі окремого фактора (зміни елементу системи забезпечення інноваційного розвитку) в зміні загального показника інноваційного розвитку. Якщо індексний метод належить до «статичних», то метод регресійного аналізу є «динамічним» і може застосовуватись для побудови прогнозних значень інноваційного розвитку підприємства залежно від зміни певного елемента системи його забезпечення (або їх групи) на підставі математично доведеної взаємозалежності.

Неоднозначними є методичні принципи розрізнення абсолютного і відносного рівнів інноваційного розвитку підприємства. На думку Г. Башнянина абсолютний показник може бути визначений як різниця між абсолютними результатами інноваційної діяльності і витратами ресурсів. За різного співвідношення витрат і результатів автор виокремлює три типи розвитку: від'ємний, нульовий, позитивний. Відносний розвиток визначається як норматив ефективності функціонування системи, який також може бути від'ємним (в діапазоні від -1 до 0), нульовим та позитивним (від 0 до $+1$, «хоча потенційно може бути як загодно більшим від 1 »).

А.В. Гриньовим розглядається внутрішній (абсолютний) рівень інноваційного розвитку і зовнішній – порівняння з відповідним показником конкурентів. А.С. Поважний досліджує розвиток через відносні показники, визначаючи рівень інноваційного розвитку підприємства через приналежність до певного класу.

Дискусійною в методології визначення рівня інноваційного розвитку підприємства є і одиниця вимірювання. Вітчизняні дослідження 70–80-х рр. минулого століття об'єднані ідеєю натурального вимірника інноваційного розвитку підприємства, який має вимірюватись у тих самих одиницях, що й обсяг виробництва. Але впровадження ринкових основ в економіку країни спонукало до зміни «точки зору» на інноваційний розвиток підприємства з «внутрішньої» (виробничої) на «зовнішню» (споживачів,

кредиторів, інвесторів і т.і.). Метою оцінювання рівня розвитку підприємства, в т.ч. й інноваційного, виступають: визначення вартості бізнесу для купівлі-продажу, застави, страхування; визначення межі росту виробництва і збуту інноваційної продукції підприємства та оптимізація темпів зростання; прогнозування майбутніх грошових потоків тощо.

Отже, грошовий вимірник набув пріоритету як результат використання вартісного методу оцінювання і просто як універсальна одиниця вимірювання в економіці. Перевагою грошового вимірника є порівнянність складових системи ресурсного забезпечення інноваційного розвитку підприємства, а недоліком – ускладнення оцінки загального рівня інноваційного розвитку підприємства, необхідністю аналізу і врахування динаміки цін, валютних курсів, процентних ставок тощо.

При оцінюванні інноваційного розвитку підприємства можуть бути використані наступні підходи: ресурсний підхід, у рамках якого виокремлено метод «ключового чинника», інвестиційний метод, метод «суми ресурсів», метод продуктивності ресурсів, метод оцінки конкурентоспроможності інноваційного бізнесу та результатний підхід, який включає вартісний та виробничо-комерційний методи.

В проаналізованих методичних підходах автори пропонують оцінювати інноваційний розвиток підприємства майже виключно або з позицій ресурсного забезпечення, або з точки зору отриманих результатів. Але доцільно було б поєднати ресурсне оцінювання з результатним, додавши до них оцінювання результативності та ефективності ресурсного забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Грунтуючись на функціональній організації господарської діяльності було розглянуто ряд коефіцієнтів та показників, що розроблені Л.В. Балабановою, О.А. Бридіною, І.Г. Онищуком, Н.П. Резніком та ін., які дозволяють дати оцінку роботі підрозділів підприємства по досягненню поставлених перед ними інноваційних цілей і завдань, сприйнятливість виробництва до товарно-інноваційного розвитку, ефективності інноваційної діяльності підприємства та інші значущі для інноваційного розвитку показники.

Таблиця 1

Показники індикатори інноваційного розвитку підприємства

Назва показника	Формула розрахунку	Значення змінної
Показник кваліфікації наукових кадрів	$D_{кн} = \frac{Z_{окр.пред}}{Z_{окр.ф.}} \times 100\%$	де $D_{кн}$ – показник кваліфікації наукових кадрів; $Z_{окр.пред}$ – обсяг дослідно-конструкторських робіт, виконаних силами підприємства без залучення сторонніх організацій, тис. грн.; $Z_{окр.ф.}$ – повний фактично виконаний обсяг дослідно-конструкторських робіт, тис. грн.
Показник виконання маркетингових прогнозів	$D_{мп} = \frac{V_{ІТ.факт}}{V_{ІТ.план}} \times 100\%$	де $D_{мп}$ – показник виконання маркетингових прогнозів; $V_{ІТ.план}$ – планований обсяг продажів інноваційних товарів, грн.; $V_{ІТ.факт}$ – фактичний обсяг продажів інноваційних товарів, грн.
Показник витрат інвестиційних коштів	$D_{рі} = \frac{I_{ф.}}{I_{пл.}} \times 100\%$	де $D_{рі}$ – показник видатку інвестиційних коштів; $I_{ф.}$ – розмір інвестиційних коштів фактично витрачених на реалізацію інноваційного проекту, грн.; $I_{пл.}$ – розмір інвестиційних коштів які планується витратити на реалізацію інноваційного проекту, грн.
Показник виробничого ресурсозбереження	$D_{рс} = \frac{C_{ф.}}{C_{пл.}} \times 100\%$	де $D_{рс}$ – показник ресурсозбереження; $C_{ф.}$ – собівартість фактична, грн.; $C_{пл.}$ – собівартість планова, грн.
Показник реалізації проекту в обумовлені строки	$D_{рт} = \frac{T_{ф.}}{T_{пл.}} \times 100\%$	де $D_{рт}$ – показник реалізації проекту в заданий термін; $T_{ф.}$ – час, фактично витрачений на розробку інноваційного проекту, міс. ; $T_{пл.}$ – час, який було заплановано витратити на розробку інноваційного проекту, міс.
Показник результативності інноваційного розвитку	$D_{ртвр} = \frac{\Pi_{ін}}{\Pi_{підпр}} \times 100\%$	де $D_{ртвр}$ – показник результативності інноваційного розвитку; $\Pi_{ін}$ – чистий прибуток, отриманий підприємством за рахунок реалізації інноваційної продукції, грн.; $\Pi_{підпр}$ – загальний розмір чистого прибутку, отриманого підприємством при реалізації всієї продукції, грн.

Принадним є підхід до даного питання у роботах Г.О. Тріфілова, який пропонує задавати індикатори інноваційного розвитку за розрахунком наступних показників з попередніх інноваційних проектів (табл. 1) [4, с. 231].

Дані показники можна розглядати як індикатори, але, одним із недоліків є те, що, по-перше, їх використання можливо лише за умови наявності попереднього досвіду у підприємства, а, по-друге, розрахунок є можливим тільки після закінчення інноваційного проекту, що суперечить основній функції індикаторів, бо індикатором можна вважати числовий економічний або фінансовий показник, який дає можливість визначити поточну ситуацію, відхилення від планового показника або передбачити розвиток подій у майбутньому. Але перевагою цих показників вважається, що їх розрахунок не потребує залучення вузькоспеціалізованих фахівців, складного програмного забезпечення та довгого збору інформації для розрахунку коефіцієнтів.

Потрібно зазначити, що інноваційний розвиток є одним із визначальних чинників набуття конкурентних переваг і забезпечення антикризової стійкості, що значною мірою залежать від гнучкого та адаптивного управління цим процесом суб'єктами господарювання. Динаміка розвитку підприємства в сучасних умовах насамперед залежить від техніко-технологічних зрушень у виробництві, організації та управління його на базі інновацій, вміння формувати й ефективно використовувати інноваційний потенціал на основі діючого механізму. Впровадження ефективного механізму оцінювання інноваційним розвитком забезпечити попередження непродуктивних витрат ресурсно-виробничої бази та зосередження зусиль на реалізацію саме тих стратегій, які дозволять досягти успіху, зміцнити пріоритетні позиції на ринках і послабити негативний вплив кризових тенденцій.

Поглиблення процесів ринкової трансформації в Україні зумовлює необхідність ефективного використання потенціалу підприємств та створення умов збалансованого інноваційного розвитку з урахуванням наступних складових та показників їх оцінювання: ресурсна складова – характеризує інноваційний потенціал підприємства, на основі чого здійснюється аналіз потенційних і необхідних інноваційних ресурсів для забезпечення інноваційного розвитку підприємства; техніко-технологічна складова – відображає рівень оновлення виробничого потенціалу і дозволяє проаналізувати технологічне оновлення виробництва через упровадження нових технологічних процесів та її технічної бази і освоєння виробництва нових видів продукції (технології, організації, управління тощо); результативна складова – характеризується рентабельністю виробництва, економічною, соціальною результативністю на інноваційній основі й забезпечення перспективного розвитку підприємства на основі вдосконалення чи впровадження нових технологічних процесів й організації управління виробництвом в умовах формування економіки знань та інформаційного суспільства.

Отже, для більш ефективного проведення оцінки інноваційного розвитку машинобудівного підприємства були розглянуті окремі показники для проведення розрахунків [2, с. 55]:

1. Оцінка ресурсної складової (УПрес) визначається за формулою:

$$УПрес = \frac{K_{он} \cdot a1 + Ч_{ек} \cdot a2 + K_{ин} \cdot a3 + Ч_{рт} \cdot a4 + K_{ндп} \cdot a5}{1}, \quad (1)$$

де $K_{он}$ – коефіцієнт оновлення продукції підприємства;

$Ч_{ек}$ – частка експорту нової продукції в загальному обсязі товарної продукції;

$K_{ин}$ – коефіцієнт використання кадрового та інтелектуального потенціалу;

$Ч_{рт}$ – частка розробок технологій;

$K_{ндп}$ – коефіцієнт витрат на придбання результатів НДДКР;

a_1, a_2, a_3, a_4, a_5 – коефіцієнти вагомості відповідного i -го показника ($K_{он}; Ч_{ек}; K_{ин}; Ч_{рт}; K_{ндп}$).

2. Оцінка техніко-технологічної складової (УП_{тех}) визначається за формулою:

$$УП_{тех} = \frac{K_{ві} \cdot a6 + П_{ин} \cdot a7 + K_{ни} \cdot a8}{1}, \quad (2)$$

де $K_{ві}$ – коефіцієнт використання інформаційних ресурсів;

$П_{ин}$ – продуктивність праці при створенні інновацій;

$K_{ни}$ – коефіцієнт продуктивності інформації при створенні інновацій;

a_6, a_7, a_8 – коефіцієнти вагомості відповідного i -го показника ($K_{ві}; П_{ин}; K_{ни}$).

3. Оцінку результативної (ринкова) складової (УП_{рез}) рекомендується здійснювати за такою формулою:

$$УП_{рез} = \frac{K_{рч} \cdot a9 + P_{ин} \cdot a10 + K_{эф} \cdot a11 + K_{пр} \cdot a12}{1}, \quad (3)$$

де $K_{рч}$ – коефіцієнт ринкової частки інноваційної продукції (ІП);

$P_{ин}$ – рентабельність реалізованої ІП;

$K_{эф}$ – коефіцієнт ефективності інноваційної діяльності підприємства;

$K_{пр}$ – коефіцієнт приросту обсягу реалізації ІП;

$a_9, a_{10}, a_{11}, a_{12}$ – коефіцієнти вагомості відповідного i -го показника ($K_{рч}; P_{ин}; K_{эф}; K_{пр}$).

Аналогічно визначаються коефіцієнти вагомості кожної з трьох складових для розрахунку інтегрального показника інноваційного розвитку підприємства. На думку фахівців [1; 3], кожна складова практично має однаковий вплив на інтегральну оцінку, а їх вагомості відповідно складає: коефіцієнт ресурсної складової ($K_{рес}$) – 0,35; коефіцієнт техніко-технологічної складової ($K_{тех}$) – 0,30; коефіцієнт результативної ($K_{рез}$) – 0,35.

Потрібно зазначити, що на ресурсну та результативну складову більшою мірою впливає зовнішнє оточення, ніж внутрішнє, а на техніко-технологічну навпаки (співставлення й порівняння у інноваційному середовищі підприємств).

Інтегральний показник оцінки інноваційного розвитку підприємства (ІП_р) пропонується визначати за такою формулою:

$$ІП_{р} = \frac{УПрес \cdot K_{рес} + УП_{тех} \cdot K_{тех} + УП_{рез} \cdot K_{рез}}{K_{рес} + K_{тех} + K_{рез}}, \quad (4)$$

де $УПрес, УП_{тех}, УП_{рез}$ – узагальнюючі показники оцінки відповідних складових: ресурсної, техніко-технологічної, результативної;

$K_{рес}, K_{тех}, K_{рез}$ – коефіцієнти вагомості відповідно цих складових.

Зміни інтегральних показників можуть коливатися у межах від 0 до 1. При значенні інтегральної оцінки у межах від 0 до 0,4 – інноваційний розвиток підприємства характеризується досить низьким рівнем; від 0,4 до 0,7 – на середньому рівні; від 0,7 до 1 – підприємство має високий рівень інноваційного розвитку.

Таким чином, наведені розрахунки щодо оцінювання інноваційного розвитку підприємства надають можливість обґрунтувати комплекс заходів для підвищення його рівня, а саме: прискорювати процес оновлення номенклатури продукції; збільшувати частку експорту за рахунок інноваційної продукції у загальному обсязі продукції; активно вести пошук

інвесторів (кредиторів) для залучення інвестицій та використання результатів НДДКР (власних і залучених); формувати інформаційно-пошукові системи інноваційних розробок кожному підприємству та потенційну можливість забезпечення їх впровадження.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки, що інноваційний розвиток підприємств машинобудування потребує новітніх підходів до управління, яке здатне гармонійно поєднувати нові технології, забезпечувати організаційно-економічні процеси не тільки в системі, але й в інноваційному середовищі. Ключовим аспектом є обрання способу для оцінювання інноваційного розвитку підприємства, який повинен урахувувати ресурсну складову, техніко-технологічну складову та результативну складову. Це надасть можливість підприємству виявити і вико-

ристати резерви для підвищення рівня ефективності інноваційного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безрукова Я. М. Інноваційний розвиток промисловості України: тенденції та закономірності / Я. М. Безрукова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_APSN_2008/Economics/32212.doc.htm.
2. Коюда В. О. Організаційно-методичні аспекти управління інноваційним розвитком підприємства / В. О. Коюда, А. М. Осикова // Бізнесінформ. – 2014. – № 4. – С. 50–58.
3. Кужда Т. Оцінка інноваційного розвитку промислового підприємства / Т. Кужда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vtneul/2007_3/pdf/Kuzhda%20T.pdf.
4. Сорочан Д. В. Показники товарно-інноваційного розвитку машинобудівного підприємства / Д. В. Сорочан // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 4, Т. 1. – С. 229–233.

УДК 658.012.8

Гнип Н.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Харківського навчально-наукового інституту
Університету банківської справи*

Юхно Н.В.
студент

*Харківського навчально-наукового інституту
Університету банківської справи*

ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В статті дістало подальшого розвитку поняття «забезпечення фінансово-економічної безпеки неприбуткових організацій». Охарактеризовано умови, за якими будується фінансово-економічна безпека на підприємстві. Наведено складові процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки, з визначенням ролі фінансової безпеки та її оцінки із застосуванням графічного підходу на прикладі ХПСЗ НВК «Фенікс» для дітей з особливими потребами ХОБФ «Сподіванка».

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, неприбуткові організації, забезпечення фінансово-економічної безпеки, складові процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки, експрес-оцінка, загрози фінансово-економічної безпеки.

Гнип Н.А., Юхно Н.В. ОЦЕНКА ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НЕПРИБЫЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

В статье получило дальнейшее развитие понятие «обеспечение финансово-экономической безопасности неприбыльных организаций». Охарактеризованы условия, по которым строится финансово-экономическая безопасность на предприятии. Приведены составляющие процесса обеспечения финансово-экономической безопасности, с определением роли финансовой безопасности и ее оценки с применением графического подхода на примере ХЧСО УВК «Феникс» для детей с особыми потребностями ХОБФ «Сподиванка».

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, неприбыльные организации, обеспечение финансово-экономической безопасности, составляющие процесса обеспечения финансово-экономической безопасности, экспресс-оценка, угрозы финансово-экономической безопасности.

Gnyup N.O., Yuhno N.V. ASSESSMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY OF NON-PROFIT-MAKING ORGANIZATIONS

The article involved further development of such notion as «securing financial and economic safety of non-profit-making organizations». We characterized conditions upon which financial and economic safety at the enterprise is built. We supplied components of securing financial and economic safety determining the role of financial safety and its assessment using graphic approach by the example of Kharkiv Private Specialized Educational Complex «Phenix» for children with special needs of Kharkiv Regional Charity Fund «Spodivanka».

Keywords: financial and economic safety, non-profit-making organizations, securing financial and economic safety, components of securing financial and economic safety, express-assessment, threats of financial and economic safety.

Постановка проблеми. В сучасних умовах, які характеризуються швидкими змінами внутрішнього і зовнішнього середовища призводить до збільшення фінансових та економічних ризиків підприємств. Як наслідок, відбувається постійне зростання кількості неприбуткових організацій серед яких займають місце благодійні фонди, дитячі, релігійні, молодіжні

та професійні організації. Але жданий сектор економіки також потребує уваги, тобто аналіз фінансової безпеки таких організацій є важливою ланкою економічної безпеки національної економіки.

Все це зумовлює необхідність комплексного застосування і розвитку сучасного інструментарію фінансово-економічної безпеки, який повинен зменшити